

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

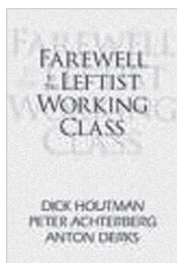
Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Dick Houtman, Peter Achterberg, Anton Derks

Farewell to the Leftist Working Class

Transaction Publishers | 2008 | 144 pp. | € 32,95 | ISBN 9781412806930

Actuele klassenstrijd op rechts

door *Frank van den Heuvel*

Lid van de redactie van Christen Democratische Verkenningen.

Twee Nederlandse en een Belgische socioloog beschrijven in een niet al te uitvoerig boek wat er de laatste decennia aan de hand is met de linkse onderklasse. Of moeten we tegenwoordig spreken over de rechtse onderklasse? Of klinkt onderklasse te stigmatiserend? De kern van het boek is dat de voormalige linkse arbeidersklasse zich in ieder geval heeft afgekeerd van de traditionele linkse partijen. De belangrijkste reden is dat mensen in het algemeen steeds meer cultureel in plaats van economisch gemotiveerd stemmen. In wezen is het een fenomeen dat we al lang in de Verenigde Staten zien, met het traditionele verschil tussen de *red states* en de *blue states*. De staten in het Zuiden en het Midden-Westen stemmen overwegend Republikeins en de Westkust en de Oostkust Democratisch. Traditie versus kosmopolitisme. Wel zien we door het kiesmannensysteem in de VS dat kandidaat Obama een gat kon slaan in deze traditie. Hij wist ook

in Republikeins gebied, in de conservatieve arbeidersklasse, winst te behalen.

* * *

Ook in Nederland zien we dat de mensen bij de laatste landelijke verkiezingen (november 2006) meer cultureel gemotiveerd stemden. Of, zoals ik eerder aangaf in *NRC Handelsblad*: het was een strijd tussen de Randstad en de provincie, tussen de grachtengordel en de rest van Nederland, tussen kosmopolitisch en nationaal gericht, tussen voormalig paars en de meer traditionele partijen.¹ Zo kon het zijn dat Wilders, SP, ChristenUnie en CDA wonnen en D66, vvd en PvdA fors verloren. En dat vooral partijen als GroenLinks en D66 (en tot op zekere hoogte ook PvdA) aantrekkelijk bleken voor de blanke elite. De stelling van Houtman c.s. ging echter voor een deel niet op. Inderdaad ging een deel van de voormalig linkse arbeidersklasse naar de rechtse pvv van Wilders, maar een zeer groot deel ging naar de SP. Toch past ook dit bij nader inzien in de analyse en de data van Houtman c.s., omdat de SP economisch links is, maar cultureel rechts, conservatief. Dat appelleerde aan de mensen die zich bij de PvdA al langer niet meer thuis voelden. Ook voormalige communisten waren al lang ontheemd bij de elitaire anti-

militaristische, vegetarische, kosmopolitische wereldverbeteraars van GroenLinks en zitten nu bij de SP.

We zien steeds vaker binnen en buiten het parlement dat SP en Wilders vechten om de gewone man die niks moet hebben van Den Haag, establishment en de vermeende bevoordeling van de buitenlanders. Of, zoals Wilders het bij de laatste politieke beschouwingen scherp zei: 'Men heeft genoeg van het handelen van oud-minister Herfkens, de bespiegelingen van Geert Mak en de Al Gores van deze wereld, die praten voor een kleine elite groep terwijl de echte problemen niet worden aangepakt.' Wilders past in de analyse van de auteurs die de linkse arbeidersklasse voor een groot deel naar de veiligheid van rechtse populistten zien lopen. Of naar de soepel lopende zinnen van charismatische sprekers, van Fortuyn tot Le Pen in Frankrijk, van, tot voor kort, Jörg Haider van Oostenrijks conservatief rechts tot Filip Dewinter van Vlaams Belang, die inspeelt op het gevoel dat de Waalse nietsnut Vlaanderen inpikt. De teksten en programma's zijn vaak niet te ingewikkeld. Ook niet omdat het opleidingsniveau van de achterban waarop wordt gemikt over het algemeen laag is, zo blijkt eveneens uit onderzoek van Houtman c.s. Interessant is daarbij de presentatie van de voorlieden van deze rechtse bewegingen. Allemaal kleden deze aanvoerders zich onberispelijk. Ze 'verlagen' zich juist niet tot jasje zonder das, maar gaan strak in pak en das gekleed. Fortuyn, Wilders en Berlusconi, die zich ook graag richt tot de gewone man, dwepen met hun uiterlijk en aandacht. En het boeiende is dat hun dat juist status geeft. Meer in algemene zin verwacht het volk dat hun voorlieden onberispelijk gekleed gaan. Ze zijn niet meer geloofwaardig wanneer ze hun das afdoen. Toen ging het niet voor niets mis bij vvd-leider Rutte en bij Wouter Bos. Tekenend is dat het gezag van Rutte en Bos,

inmiddels weer met das, terug is. Uitzondering is wanneer de aanvoerder zelf uit de arbeidersklasse van de achterban voortkomt, zoals Jan Marijnissen.

* * *

In een uitvoerige analyse in *NRC Handelsblad* naar aanleiding van het boek over *The Leftist Working Class* (Dirk Vlasblom, 21/11/08) gaat Vlasblom in op de achterliggende gedachten van Houtman c.s. Ook vertaalt hij de analyse naar de Nederlandse politieke situatie en refereert hij aan de opmars van Rita Verdonks Trots op Nederland. Inmiddels is deze opmars weer gestopt. Wellicht ziet de potentiële achterban Verdonk als oud-minister toch niet echt als iemand die succesvol het establishment kan aanvallen. Interessant is dat Vlasblom zich in zijn analyse verbaast over de voormalig communistische klasse die nu de ruk naar rechts maakt. Maar misschien is die ruk naar rechts helemaal niet zo vreemd. Drie Europese landen — Rusland, Italië en Frankrijk — hebben sterke communistische partijen en bewegingen gekend. Het ging hier om massale volksbewegingen die achter leiders, communistische leiders aanliepen. Mensen die deze bewegingen steunden wilden gezag, een sterke man. En wat zien we nu in deze drie landen: sterke leiders, die zich graag laten bejubelen door het volk: Poetin, Berlusconi en Sarkozy. En alle drie kunnen bogen op forse steun bij de arbeidersklasse. Ze roepen traditionele waarden op en nationale trots.

In Nederland noemen we deze partijen (hier vertegenwoordigd door SP, pvv en CU) de heimweeppartijen. De arbeidersklasse die ziet dat de wereld groot en onoverzichtelijk wordt en dat de allochtoon in 'zijn' land meer aandacht krijgt en gepamperd wordt en waarvan de jeugd, generaliserend, rotzooi trapt, voelt zich tekort gedaan. SP, Wilders en Dewinter spelen daar op in. Deze

achterban wil weer houvast en overzicht en dan grijpen deze leiders naar tradities, vlaggen en conservatisme. Terug naar de volksbewegingen van Rusland, Italië en Frankrijk. Wanneer we verder teruggaan in de historie van deze landen zien we daar, veel meer dan in de Angelsaksische en Scandinavische landen en ook meer dan traditioneel bij ons, reeksen van sterke mannen. In Rusland was de tsaar lang absoluut vorst, gevolgd door dictators als Stalin. In Italië hadden we Garibaldi en Mussolini, die de volksbeweging op de been brachten en leidden. Frankrijk heeft een historie van absoluut regerende Lodewijken, Napoleon, Pétain en De Gaulle.

Houtman c.s. maken een goede analyse, maar in wezen zien we dat hun arbeidersklasse al vele eeuwen gecharmeerd is van rechtse leiders, die met simpele boodschappen het volk wisten te overtuigen. Buiten Europa zien we, bij de peronistische beweging in Argentinië, ook rechtse, sterke leiders die de gewone man wisten te mobiliseren.

Al deze rechtse, populistische leiders maken handig gebruik van het feit dat linkse leiders in Europa zaken als derde wereld, milieu, feminisme en dierenbevrijdingsfront belangrijker vonden dan houvast voor hun achterban. De achterban, vol van onzekerheid en angst voor al het nieuwe en onbekende, herkende zich niet meer in de leiders van links die de tijd en de luxe hadden zich met dieren en milieu bezig te houden, terwijl 'hun mensen' het moeilijk hadden.

Heeft het CDA ook last van deze beweging? In zekere zin. De SP is al jaren sterk in de traditioneel katholieke gebieden, waar de oude KVP als enige echte *catch all*-partij tot in de jaren zestig soeverein was. De katholieke adel en de arme katholieke

zandgrondboeren en arbeiders stemden KVP. De laatste verkiezingen zien we dat de katholieke arbeidersklasse, ook al zijn ze niet meer dagelijks katholiek praktiserend, naar de SP is gegaan. De SP wordt wel eens de 'radicale vleugel van de KVP' genoemd. En wanneer we zien hoe begrippen als subsidiariteit en solidariteit terugkomen bij de SP, dan zien we de roots nog terug. Misschien wil een deel van deze roomse SP-achterban inderdaad terug naar de KVP van de overzichtelijke jaren vijftig? In het verlengde daarvan: enkele weken geleden dienden de SGP en de SP samen een motie in om de Winkelsluitingswet voor de zondagen te beperken. Heimwee naar rust en overzicht en niet dat elitair gewinkel op zondag, wat goed is voor het grootwinkelbedrijf, maar niet voor de kleine middenstander.

* * *

Afrondend: een boeiend boek. Het is goed dat deze sociologen een al jaren zichtbaar fenomeen nu wetenschappelijk uitleggen en verklaren. Wanneer je naar de bruine, kleine cafés in de grote steden van Nederland gaat, kun je overigens dezelfde data verzamelen. Daar, in Scheveningen, Amsterdam en Rotterdam-Zuid, kun je de autochtone onderklasse van Nederland, die zich bekneeld en ondergewaardeerd voelt, horen. Den Haag luistert niet naar ze, de wereld is ingewikkeld geworden en ze hebben een hang naar overzicht. Er is al zoveel van ze afgepakt of verdwenen. En dan raakt het deze mensen die iedere week in hun kleine buurtcafé komen, nog eens extra dat 'Den Haag' hen ook nog eens verbiedt te roken in hun eigen café, hun laatste houvast op een vertrouwde plek met hun eigen mensen. En zelfs daar hoort Den Haag niet dat achter het sjeffie dat ze daar willen roken, nog veel meer schuil gaat.

Noot

1 Frank van den Heuvel, 'De Provincie komt eindelijk in Opstand', *NRC Handelsblad* 16/11/06.